

Michael Virdungus

‘Thrasea’

Tragoedia
(1608)

Jan-Wilhelm Beck
Institut für Klassische Philologie
Lehrstuhl Lateinische Philologie
Universität Regensburg
Universitätsstraße 31
93040 Regensburg
Dezember 2006

Interlocutores

Nero
Cossutianus
Thrasea
Nuncius
Arulenus
Caecilianus
Virtus
Erinnys
Egnatius
Demetrius
Arria
<Medicus>
<Priscus>
Chorus Romanorum

Actus primus

Nero, Cossutianus

- Ne. Satus Deorum sanguine, illustris nepos,
Stemma unde fulsit IVLIORVM, Cypridis;
Cithara canenti et voce coelesti aemulo
Cui Phoebus assurrexit et Phoebi chorus;
Qui spatia circi dum citatim pervolo 5
Flectens habenas, Sol quadrigis aureis
Obstupuit Orbi desuper lucem vehens:
Ille, ille Rector Orbis atque Urbis parens
Per nos renatae pulcrius, princeps NERO,
Qualis tenebras arbiter lucis fugat, 10
Caliginosae cuncta sortis nubila
Adsum serenans, sidus exortu novo
Placidum piumque. en, quisquis oppressus malis,
Frustra obseratas adstrepens aures Deum,
Coelo manus tetendit, huc vertat preces: 15
Quod caelites oravit, hoc Caesar dabit.
- Coss. O qui peremni luce radiatum caput
Titanis aurea refulgentis coma
Imitaris ingens, ore sidereo nitens,
Ocelle Mundi, Caesar, ac lumen Deum, 20
Vt hoc tremiscens oris aethereum iubar
Cerno! utque supplex haurio vocis sonum!
Coelestis! o praesente felices Deo,
Felicitationis auctor es quis et parens,
Populum Patresque! tene praesentem tuor, 25
Germaniae horror, Arsacis victi dolor
Idem decusque, stratus hac felix manu,
Vt excitari posset hac felicior,
Per te in nepote qui renascetur suo?
- Ne. Ego ille sum, cui regna famulantur, quibus 30
Dare est potestas sceptrum et auferre, ut lubet:
His Orbis humeris insidet pondus leve,
Haec una mens capacior caelo viget.
Parum est, quod horret Orbis, en! nutus meos;
Parum est, quod omne vivit humanum genus 35
Peritque nobis, quodve sub regno meo
Est omne regnum: non capit Mundus suum
Dominum ac parentem; Mundus, ingratus licet,
Sentit parentem. cuncta, me placido, virent

	Almaque florent pace. sin arma intonem,	40
	Quassetur Orbis, haecque tempestas eat	
	Ingens per omnes, universum corruat;	
	Feriatque, quicquid gentium est, fulmen meum.	
Coss.	O fulminantem quidquid horremus Iovem,	
	Vis vestra gentes quam magis percelleret,	45
	Regnante coelo certius numen Iove,	
	Ni ferrum et ignes alma Pax constringeret:	
	Pax, lenitatis munus immensum tuae,	
	O priscum in aurum restitutor saeculi!	
Ne.	Et ille restitutor, ille Orbis salus,	50
	Terrore nullo vindices armans manus!	
	Tum scelera lentus audiens, lentus videns,	
	Quin imo claudo deserens poenas pede,	
	Cui stilla nunquam sponte missa est sanguinis,	
	Odio nefasto civis infesti premor.	55
Coss.	Quodnam illud ingens dedecus saeculi tui?	
Ne.	Cernis severae frontis has rugas? quis hic,	
	Quis, quaeso, ab astris TERTIVS cecidit CATO?	
	Hic paedagogus noster, hic censor Patrum,	
	Columen senatus, arrabo virtutum,	60
	Vt, ecce, se infert! spiritus quantos gerit!	
	Dominatur Orbi Caesar, ast hic Caesari.	
Coss.	Quid inquietae turbida haec proles Stoeae?	
	Hic pacis osor, civitatis gramia,	
	Spirans furenti pectore immensum nefas?	65
	En! fastus ingens hominis! en, praeceps furor!	
	Quo, quo feretur? sana meditari nequit.	
	At, ecce, quantis sepserit se viribus!	
	Qua se manu vallarit, infandum caput!	
	Hic solus, hic per ora cunctorum volat,	70
	Hunc fama supra Caesarem et coelum vehit:	
	Huic aura populi spirat, hunc alte favor	
	Tollit senatus, hunc celebrant exteri;	
	Hic civitatem denique in partes scidit:	
	Sectam hos Neronis, hos scias Thraseae sequi.	75
	Proh fata! quisquam ponitur contra Deum?	
	Videsne, gravitas ore queis ficto excubat?	
	Tristes senilem queis arant frontem striae,	
	Tesquoreque hirtae tetrico squallent togae,	
	Priscamque redolet caena pauperiem? tui	80
	Quos laeta mordet saeculi faelicitas?	
	Qualis paratu pauperi festos dies	
	Fuscabat olim (triste!) barbatus senex,	
	Gaudens miseriis, publico moerens bono.	
	Haec quanta, quanta factio Romam premit,	85

- Iurata Thraseae, Caesari adversa est manus,
 Ni forte similes haud sequi censes ducem:
 Diligere Caesarem, quibus cordi Cato est.
- Ne. Proinde detrahenda materia est novis,
 Et puniendum morte furibundi est scelus. 90
 Faxo, deinceps nemo supra Caesarem
 Erigere cristas ausit et nostris, ut hic,
 Se venditare propalam carptoribus.
- Coss. Et his repaglis iuris ac legum omnium
 Olim refractis, anne furialem impetum 95
 Sceleris repressit? nonne queis potuit modis
 Voluitque deinceps, numen illusit tuum,
 Violavit atque obtrivit, et de Principe
 Agere est triumphum visus et de legibus?
 Ruptis ut olim vinculis, vasto impete 100
 In arva fertur rapidus, immanis leo,
 Sic iste legum nexibus ruptis semel,
 Campos furoris illico exultans petit:
 Quippe hic sacerdos castus haud unquam prece
 Deumque paces victimis caesis adit, 105
 Coelestis haec ut vox diurnaret populo;
 Illudque sidus aureum, illatum polo
 Astrisque nuper, cuius adtonitis adhuc
 Divina facies haeret animis civium,
 (Scindo, heu! dolorem, Caesar, invitus tuum) 110
 Solus nec aris ille nec votis colit.
 Quid multa? quondam hic censor assiduus, Patrum
 Patruus severus, iam his valefacto omnibus,
 Dixit supremam Curiae, dixit tibi,
 Odio furenti percitus saeculi tui. 115
- Ne. Vaesana mentis impiae perversitas!
 Has perduellem flare vanum glorias!
- Coss. Atqui tumentes exsuet mox spiritus.
 Pergo ad senatum: cuius inflatus modo
 Favore tursit, eius ut sententia 120
 Transdatur orco numinis spretor tui.
- Ne. I, perge: linguae laxet et frena Eprius.
 Demostheneo uterque pollens fulmine,
 Connixus omni vi furentem dissipet.

Chorus

- Ch. Quas nunc faces dolorum 125
 Succendis, alme Princeps?
 Et quas tubas malorum

Inflas, Apollo noster?
 Ecquo, cruenta, vaecors
 Raperis furore praeceps? 130
 Ecquo, nefande, fastu,
 Tyranne, conteris nos?
 Tollis, superbe, vultum
 Tonasque grandis ore,
 Immane, homulle, spirans, 135
 Ceu iam choro deorum
 Insertus astra pulses
 Nec faece mersus ima
 Fallas humi tenebris
 Coluberque dirus omne 140
 Late solum venenes.
 Calces divitias licet,
 Gemmis cuncta renideant,
 Caenae delicias deum
 Vincant, in spatium urbium 145
 Auratae pateant domus,
 Extraque omnia fulgeant:
 Intus paedida sordibus
 Squallent omnia, faetidus
 Haeret visceribus lues. 150
 Mentem fumida nubilat
 Fax infanda libidinum;
 Atrox saevities ferum
 Cor thyrsos quatit horrido,
 Et pectus furiis patet 155
 Coeco ictu laniantibus.
 Quare barbaricas licet
 Rheni contuderis minas,
 Et te picta Britannia
 Armatis tremat essedis, 160
 Et Parthos iaculo bonos
 Praescripto amne coerceas:
 Cor terroribus inquires
 Formido exagitat mala.
 Quin umbrae metuens tuae, 165
 Quemvis ad strepitum pavens
 Et corde et genibus tremis.
 At nobis animam auferes,
 Quandocumque libet? nihil
 Hoc, credo, melius putans 170
 Caedes caedibus aggeris.
 At nil praecipui tibi,
 Ventosissime, creduas

Hic magni aut pretii datum.
Haec vis nempe leonibus, 175
Haec curtis quoque viperis;
Hac panthera potentia
Hyrcaenaeque tigres ovant,
Hac aspis quoque parvula,
Tam morsu tenui necem 180
Inspirans placida via.
Quid plura? hoc acinus potest.
Mille huic, mille animae neces
(Infandum) insidias struunt.
Hunc hausit mare, at ignibus 185
Vitam ille expulit efferis;
Hic iactu horribili solum
Dispergens cerebro ferit.
Alter pocula pallida
Imprudens tetigit; malus 190
Huic letum fabricat labos.
Quin tu quam tibi propriam
Vim, stultissime, somnias,
In vestrum omnis habet caput.
Quisquis prodigus est suae, 195
Is vitae dominus tuae est.

Actus secundus

Thræsea, Nuncius

- Th. Felicitatis pignus, alta adamantino
Thorace Virtus tecta, robur maximum;
Constans nec ullis victa Libertas malis
Et laeta firmi pectoris Tranquillitas: 200
Nunc, anime, nunc, invicte, vim fortem exsere.
Iam propius atque propius accedit metus,
Iam velitatur eminus casus minax.
Congredere, pugna. nam quid irritaveris
Infesta toties fata? celso robore 205
Sortem asperaris contumacis pectoris,
Si terga vertas, anime, si trepides malus?
Proin manebis nuncium imperterritus.
Haud ille nobis saevientis Principis,
Odio reposto, mite responsum feret, 210
Si fastum iniquum et impotentis pectoris
Novi furentes mente praecipiti vias.
An ille cuiquam parcat, haud parcens suis?
An luce cassa uxore, matre et proximis,
Vescatur auris Thræsea dehinc vitalibus? 215
Animique causa qui horridas Vrbi faces
Admorit, ille corde flammato ferox
Quid faciet? ocius furens poenam exiget.
Tam molle pectus iste et humanum gerit
Apollo noster, temperans Orbem lyra! 220
Sed ecce, nuncium: genas lacrymis rigat.
- Nu. O lumen Vrbi saeculique ingens honor
Cultorque honesti pertinax, ut me tui
Miseret! ut isthoc fletus erumpit mihi,
Dum animi tuor lucentis augustum decus! 225
- Th. Quin flere omittis? nuncio haud laedar tuo.
Nu. Transacta vita est, morte quaerendum est decus.
Th. Haud morte sane dedecus vitae imprimam.
Nu. Invicta celsi o pectoris constantia!
Th. Sed res ut isthic gesta sit, pande ordine. 230
Nu. Ergo ut tabellas laetus accepit Nero,
Terrore credens misse perculsum gravi,
Animique fracti supplices ceram notas
Habere, nomen decolorantes tuum,
Resignat avidus atque percurrit legens. 235

Hic ut vigorem spiritus tanti pavens
 Hausit, serena luce percussus tua,
 Attonitus et paullum ore defixus stetit,
 Non aliter ac si quis procella sideris
 Ictus repente aut increpatus fulminis 240
 Gravi fragore torpeat viduus sui,
 Solisve subiti fulgura immissa inferis
 Manes tremant et Ditis obscurae domus.
 Mox haec ubi caligo discessit, furens
 Successit ira, fugatque pallorem rubor, 245
 Totumque pariter occupat vultum dolor;
 Spirans cruentum dentibusque instar ferae
 Immane frendens, ore saevit spumeo.
 Tandem ingemiscens, voce proclamat fera:
 'Hei hei, labare creditus frustra furor! 250
 Sed iure plector, iure, qui poenae impio
 Tantam mei dissimilis indulsi moram,
 Mulcere si quirem impotentes spiritus.
 Nunc ergo saltim, nunc, NERO, expergiscere,
 Insurge in hostem, vindica numen tuum. 255
 Flecti haud potest mens contumax, frangi potest.'
 Th. Quid ergo miscet? quas coquit moles mali?
 Nu. Scelere ut Neronis, at senatus nomine
 Vita abdiceris.
 Th. sic senatu ille utitur.
 Sed ecce amicos! obvium his tollam gradum. 260

Arulenus, Caecilianus

Ar. O utique muro septe inexpugnabili!
 Extra aleam omnem sortis humanae site,
 Vt te nec omnis, Thraseda, tormentis suis
 Concusserit fortuna nec fulmen Iovis!
 Qui proximante tam aestues leto nihil: 265
 Tam placida laeta fronte maiestas nitet!
 Th. Non mors timenda est, qui neget mortem malum.
 Aut sapere vulgo quid magis visi sumus?
 An arguat magnifica verba ignava mens?
 Indomitus atque invictus atque omni metu 270
 Antehac is animus melior, ipso limine
 Trepidet quietis tot superior casibus?
 IACTATVS ALTO NAVTA SI PORTVM TIMET,
 MORTEM TIMETO, VITA QVEM IACTAVERIT.
 Solvende mox, o, vinculis his corporis, 275
 Vt, anime, gestis! purus in lucem ac levis

Vt emicabis! quae manent te gaudia!
 Tantum bonorum mi augurans mens praecipit!
 Sed quid modo hic adsitis accitu meo,
 Audite, amici: mox ubi accusabimur, 280
 An candidatus iste se sistit necis?
 An melius intra hos continebor parietes?
 Ar. Cui mors metuta solvit artus languidos,
 Captet tenebras, segnem ubi abscondat metum.
 At irretorto fata qui vultu potest 285
 Contra obtueri, conspici quam maximo
 Velit theatro. ne ultimo hoc spectaculo
 Populum tui fraudaris. ut Solis iubar
 Mergens profundo dulcius solito micat,
 Talis tui conspectus extremus poplo 290
 Erit et senatu. qualis adtonita bibet
 Voces senatus aure supremas viri,
 Coeleste cuius fulguret vultu decus,
 Coeleste cuius fulmen in lingua vibret!
 Qualem videbit populus imperterritum 295
 Heroa, celso pectore ac leto obvium!
 Quin ipsa decore Curia effulget novo,
 Tali dicatam quam tuo ingressu ultimo
 Ad posteros sacrabis. ipse at fors Nero
 (Vt massa ferri rigeat, ut crudus chalybs) 300
 Mansuescet, ingens obstupens miraculum.
 Cae. Si qui perurit laudis etiam ardor bonos,
 Adhuc acutis cor fodit calcaribus,
 Atque ista solum cura supremo die
 Animum remordet, cuncta dixisti probe. 305
 Sin alia sunt curanda morienti quoque,
 Ne pulcra dictu sint, vide haec, factu aspera.
 Intramus, ecce, Curiam: facies minax,
 Armata nempe limen obsedit manus,
 Stricta in senatum, praeferens vultu scelus 310
 Caedemque anhelans, manibus intentet necem.
 Hinc illa pulcra, cum, perorante Eprio,
 Convicio aures insolentes imbues
 Probrisque, Patrum quae sequax fundet manus.
 Sic scelere multis emere moris Principem, 315
 Sic scelere deprecantur odium Principis.
 Non vulnerabunt haecce virtutem tuam?
 Novi. at senatum scelere tanto polluent,
 Quantum nec undis eluat Nereus suis,
 Deleveritve temporis longinquitas. 320
 Annon senatus ante discerptus manu
 (Luctu refugit animus atque horret metu)

- Cruore diros quispiam sparsit Patres?
 Proinde tantum ne recrudescat nefas,
 Domi manendum est: tuque LVX o CVRIAE, 325
 Cave, his tenebris ordinem clarum obruas.
 Sed nec Neronis mitius speraveris
 Pectus. quid? ille poenitens in mollius
 Animo reflexo, damnet ut coeptum scelus?
 Magis asperatus hac tua constantia, 330
 Crudelitatem saeviens in pignora
 Exacuat atque coniugis carum caput.
 Proinde pura mente, corde innoxio,
 Quam decore rexti, decore vitam linquito.
 Ar. Non si Patres timore perculsi tuam 335
 Prodent salutem, fas mihi intercedere est?
 Th. Meae haud saluti consulens, prodas tuam?
 Ar. Vel morte pulcre tanta ematur gloria.
 Th. Iuvenilis, ah, hunc spirat ardorem vigor;
 Aetate verum consenescent impetus 340
 Vani et nocivi. multa prius animo exigas
 His, Arulene, fluctibus surgentibus,
 Volvare quam imprudens procelloso mari,
 Quo tutus austris obsecundes horridis.
 Mi vita praetervecta, quem tenuique adhoc, 345
 Vt iam intro portum, deserere cursum nefas.
 tu fervidum istud nuper ingressus fretum,
 Ne merge navim iuvenis et portu procul.
 Te haec perimat, haud me servet intercessio.
 Nunc caeterum ipse pectore evolvam meo. 350

Chorus

- Ch. Saepe mi bulla est homo somniumque,
 Saepe res ludicra iocusque visus,
 Corpus exercens fluidum ac caducum
 Et brevis aevi,
 Anxius vitae trepidusque rerum, 355
 Res agens magno minimas tumultu.
 Inquies cursat velut agmen, inter
 Arborum repens cariem, ruuntque
 Sepedum nigri populorum acervi;
 Fervere ingentes videas ubi undas 360
 Anxiae gentis trepidaeque rerum,
 Dixis humani speculum hocce motus:
 Irrito sic conteritur labore,
 Ipse sibi instans

Fluctuansque aestu vario, inquietque 365
Semper insano trepidat tumultu
Et tamen vanis nihil explicat dis-
 Cursibus amens.
At simul lux alta animi refulsit,
Ignaeque ingens vigor impetusque 370
Mentis has inter micuit tenebras,
Altior surgens solito nec huius
Corporis tam parva animum figura
Metiens, clamo: Deus hospitatur
Corpore humano, radiosque Dii 375
Luminis sentisco, polique germen
Siderumque haustus, sacra vis anhelat
 Intus Olympum.

Actus tertius

Virtus, Egnatius

Vir. Illa ego vetustis culta quondam gentibus,
At modo recessibus relegata ultimis, 380
VIRTUS bonorum numen, exul saeculi
Praesentis (exul me exule an saeculum magis?)
Adsum, cruentis efferata, hei, luctibus:
Cum, quos professos esse tutelam mei
Videam, salutem queis meam concrederem, 385
Quorum verendum nubilae frontis decus,
Iusti atque honesti is arrabo visus fuit,
Hos, hos potissimum sciam pestem unicam
In me cruentis mentibus grassarier,
Nil machinantes praeter infandos dolos, 390
Adflicta queis modisque cruciata impiis,
Evisceratis lanciner tota artubus.
O Phoebe, Mundi qui aureos currus regens
Cuncta intueris, axe sublimi vehens,
An turpius quid cernis? an funestius 395
His, quibus in ore Sanctitas, Pietas, Fides
Semperque Honestas omnis in labris natat?
Queis lingua florens nectar exspirat merum,
Ast animus ater virus occultum coquit?
Sic imperitos nempe decipiunt dolis 400
Foris politi, intus sepulcrum rancidum.
At vos putastis fallere? anne haec putrida
Morum latere vulnera ac mentem improbam?
Tibi dico, honesto qui ore tenuis exercitus,
At mente nunquam indutus arteis bonas; 405
Annon Fidem, Constantiam, Patientiam
Animumque Honesto penitus incoctum crepas?
Invictum ab ira pectus, invictum dolis,
Quos Cypris illex strueret atque illex lucrum?
Ante omnia autem amore vero praeditum 410
Fidaque caritate cor fervens nec, ut
Faex haec amat scelesta, temporarium
Nosterne amicum philosophe spe ponderas?
Nunc, o (tua haud dat verba mi oris torvitas,
Nil haecce matutina frons me commonet, 415
Opaca nil me barba, nil rugas moror),
Nunc ergo prome, prome virtutes tuas,

Quas folle quovis iactitas ventosior.
 Scrutare latebras. excutis te ipsum? anne ego,
 Ego hanc latrinam faeculentam exhauriam? 420
 Proh faeditatem! proh penetrale impiis
 Squallens sceleribus! o caput dirum, impium,
 Abominandis involutum fraudibus!
 Iniuste, avare, spurce, periure, impie,
 Livore pallens, marcide, inconstans, levis? 425
 Nec mica mentis candidae nec somnium
 Nec ulla somni imago sinceri viri:
 Abiectus animus ac tamen ventosior,
 Si quando se inflat, folle: lingua benedica,
 Potentiori tertiata substrepens 430
 Vix verba, saeva atque arrogans minoribus.
 Sperare noli, qui nihil recti volet.
 Timeto potius, qui, ipse ut nihil possiet,
 Conflabit aliquid per alios, ni praecaves,
 Mali, nec hosti verum amico noxius. 435
 Sed, ecce nobis, ecce venerandum senem!
 Hic Stoicorum columen, hic nostrum decus,
 Cliens amicum totque meritorum immemor
 Falsus SORANVM perculit testis. viden'
 Quae sit severo torva maiestas viro? 440
 O quanta ficto hoc ore tetricitas sedet!
 Iam iam intonantem verba velut e numine
 Expectorata audite penetrali intumo.
 Eg. O Diva lumen Orbis, invisum malis,
 Sed dulce nobis, dulce: te facinus duce 445
 Caecum atque furtum fraudis exsecrabilis
 Pandens reteri, crimen abstrusum, abditum.
 Sceleris nefandi sic apertis fontibus,
 Iam iam patent consilia, queis Urbis salus
 Orbisque opertis contremebat machinis. 450
 Vir. O pulchra dictu qui profari tam scias,
 Fuitne amicus iste, quem occidis, tuus?
 Eg. Fuit, atqui amico potior est Respublica.
 Vir. Siquidem, Nerone principe, est Respublica.
 Sed quid petebas inde, cum prosterneres 455
 Vna ruina cum parente filiam?
 Eg. Tua, alma Virtus, impulit me iussio.
 Vir. Etiamne nomen, carnifex, violas meum?
 Ten', criminoze, ten' ego iniuste impium
 Iussi innocentes premere perierum reos? 460
 Non involucris haecce frontis nubilae
 Sublestas mens oblecta? non avidus furor?
 Scelerumque, quantum est, impium pectus capax?

En, hic Magister iuris et amoris pii,
 Noster patronus, cuncta pretio vendidit? 465
 Ius fasque, amicos meque non fecit pili.
 Sic frena rupit, liber equitavit Furor;
 Libido victrix caedibus diris ovat.
 Et sustinet te terra? ten' Sol adspicit?
 Tun' me obtueri sustines? tun' alloqui? 470
 I, parricida, properus, adspectu impio
 Coelum atque terram capitis infandi leva.
 Abi in profundam noctem et extremum chaos.
 Non tartaro condare, non, sed tartarum
 Est quicquid ultra. nam nec aquis inferi 475
 Pirithous animis atque te Aegides ferant.

Erinnys, Virtus

Er. Qua caerulei vis spumea undosis humum
 Horrisona Ponti pulsibus circumfremet,
 Campique montesque arvaque ac urbes iacent,
 Qua mergit et qua Phoebus emergit diem, 480
 Regina rerum omnisque dominatrix soli,
 Reabse clueo, quod cluet titulus Iovis,
 Orbis monarcha. namque sub leges meas
 Cum totus ierit Orbis, expertem rei
 Iactare inani haud invidebo nomine 485
 Quemcunque sese. sed tamen curae mihi est,
 Quod viva nobis illa relicta est, licet
 Exacta Virtus undique adversaria.
 Quippe imbellicam cogit, en, rursus manum.
 Iam victa toties, copiis imo suis 490
 Armisque debellata. nam leges mihi
 Opposuit olim: legibus felix ego
 Regno, triumpho; legibus nullum est mihi
 Telum domandis acrius virtutibus.
 Testes Athenae, testis Vrbs Quiritium es. 495
 Nostrum tribunal, maximum regnum ac forum est.
 In Iure Iuri ne locus sit, iam diu
 Cautum est. honesto maximam cladem facit
 Species honesti. facile pietatem premit
 Cultus Deorum creber atque acer metus. 500
 Quin Aequitatem conterit Iusti rigor.
 At Castitati non piam fraudem facit
 Castus sacrorum. iniuriarum vindices,
 Iniuriarum mi architecti iam et Patres
 Cluent; rapinas quique defendunt malas, 505

Plaeri scelestis auctitantur raptibus.
 En, subditorum sunt magistratus lues,
 Et furta cohibet, ecce, latronum latro.
 Ipse Orbis, Orbis iamque servando perit.
 Nam barbarorum conteri truculentia, 510
 Monstri Neronis quam pati praestat iugum,
 A barbarorum qui tuens conatibus
 Orbem efferavit barbaris immanius.
 Hinc illa nempe dicta Virtuti toga
 Quondam ac patronus ille Iustitiae, pater 515
 Virtutis atque lex Honestatis prius;
 Nunc mi senatus servit, invitus licet.
 Quaeque odit, effert, ast amata deprimit.
 Furtim colit Virtutem, at oppugnat palam.
 Quosque exsecratur, opibus ad coelum vehit; 520
 Veneratur at quos, mulctat indigna nece.
 Exsulto, volito, laetor insanum in modum,
 Furibunda bacchor praeque nimio gaudio
 Vix capio meme, vix scelus capio meum.
 Tanta acta res est, tantus accessit mihi 525
 Cumulus boni regnoque stabilimen meo!
 Perit Soranus; at vigent Egnatii.
 Thrasea est cadaver; ac triumphat Eprius.
 Quicquid pudicum, quicquid ingenuum, probum,
 Constans, severum, quicquid et sancti fuit, 530
 Excessit, abiit: sola nunc Fraudes, Scelus,
 Nequitia ubique scepra terrarum gerunt.
 Vir. O taetra alumna Noctis, invisissimum
 Monstrum mihi Deisque, Naturae probrum
 Scelerumque mater et profanatrix Poli, 535
 Quid hic vagaris, impia, in regno meo?
 Lucemque turbas, nubilo involvis diem?
 Et pestilentes aeri offundis dolos
 Et pestilenti labe mentes corripis?
 Quid, o cloaca, spurcitas teterrima, 540
 Horribili odore nubilas ipsum aethera?
 Non hinc facessens, carceris foedum horridi
 Cubile porro pollues, quid tartaro,
 Nefanda, misces astra? quid nocti diem?
 Er. At, o propago Lucis, astrorum decus, 545
 Regina rerum; quamlibet iam nulla sis,
 Toto exsul Orbe atque omnium ludibrium.
 Spoliata cunctis, saucia atque exspes, egens
 Aegreque ducens spiritum, vilissima
 Rerum atque inane nil nisi crepitaculum, 550
 Nostri quid ausa es imperi pomeria

- Inire? tanta tene Confidentia
 Post tot repulsas tenuit et sordes simul,
 Vt nulla vires has reformides meas?
 Ancilla vilis ausa dominam laedere 555
 Orbis monarcham? senties iam iam meam
 Vim, dissipata hac, qua tumes misera manu;
 Et stulta nostris undiquaque his cassibus
 Nunc clusa disces, quo loco sint res tibi.
- Vir. Comitatus o sideree, congrex claritas, 560
 Succurre propere; provocatrix insolens,
 En, nos lacessit ac minas vaecors iacit.
 Iacienda nunc est alea. o Prudentia,
 Totius esto constitutrix agminis:
 Iustitia cornu dextero praefulgura, 565
 Magnanima laevum Roboris muni soror;
 Benignitatis sidus at medio mica.
 Hinc claude et agmen contine Frugalitas.
- Er. Huc, huc alacris convolato exercitus, 570
 Atrae cohortes atque Avernalis manus:
 Belloque finis atque Virtuti hic adest.
 Ergo o profane satellitum princeps Furor,
 Ceu flamma taedas, Eurus aut Siculum mare,
 Turmas perequitans, concita, pelle, intona;
 Nequitia toto alacris exsulta agmine, 575
 Scelusque Frausque tentet insidiis locum.
- Vir. Concurrit acies utraque, miscentur manus
 Clamorque praeliumque; utrinque viribus
 Certatur animisque. dubio Mavors gradu
 Errat; sed, eheu! concitis calcaribus 580
 Nostram arietatur caecus in Prudentiam
 Furor statimque exanimat effossis oculis.
 Caligat acies perdita trepida duce,
 En! ut cruentis ora flammata ignibus
 Crudelitatis palluit Clementia, 585
 Sese citato primaque abripuit pede.
 Iam iam protervis impotens Fastus rotis
 Invectus alte, tota conculcat simul
 Aequi bonique fervido cursu agmina.
 Iam victa, fracta, exsanguis, enervis iacet, 590
 Heu, Fortitudo, comminutis artibus.
 En, Sanctitatem perditam! o Pudor, Pudor,
 Infanda passe! vae mihi spectaculum
 Abominandum! ut foedus et totus lacer,
 Te perdidisti totus omnisque exsulas! 595
 At amnis instar effera hiberni ruens
 Luxuria saevit; saevit atris rictibus

Pandens hiatum avarus immanem Furor.
 Hic mille praegnans verberum vibicibus
 Polluta taboque oblita Integritas iacet, 600
 Succubuit illic Veritas Calumniae;
 Iamque ipsa Pietas, parricidali manu
 Miserrime mulctata, porrexit pedem.
 Cunctis at undiquaque circa copiis
 Fuis, fugatis, Iustitia solam videns 605
 Sese relictam, protinus cedens humo,
 Infertur astris; iamque gemmata atria
 Stellansque porta laeta susceptat Deam.
 At tu mei miserta, ruptis faucibus,
 Dehisce tellus: merge me vel tartaro; 610
 Hunc, hunc sub auris quo recessu tartarum
 Imo relinquam, heu, sola, deserta, auxili
 Orba omnis, hostium undiquaque indagine
 Septa; ac salutis prorsus obstructa via,
 Quo fugio? quoque evado? vis atrox premit, 615
 Premit ingruique; nunc catervatim irruunt.
 Ratio fugelae nulla, nulla spes: iam iam exiti
 Circumstat agmen. funus est Virtus, simul
 Cadaver Orbis. Orbe Virtutem exsuit
 Quicumque, et Orbem idem Orbe: fiet tartarus 620
 Nunc astra, fiet Mundus antiquum chaos.
 Er. Invadite, involate, rapite, tundite,
 Lacerate: mille verberum vibicibus
 Faedata, mille secta tormentis prius,
 Tota ante mortem sentiat semet mori 625
 Mortemque, quoties membra, pernumeret suam.
 Ignota carnificina iam iam singulos
 Artus perurat torqueatque et excoquat.
 Sed cuius ista, cogito, lasset manus
 Tortoris ingeniumque. non Phalaris placet 630
 Mezentiusve; quodve Fama exhorruit,
 Crudelitatis nomen est clemens nimis:
 Non ipse Phlegeton, omne non Stygium nefas,
 Non tota Ditis aula poenae sufficit:
 Nostro furori sufficit solus Nero. 635

Chorus

Ch. Vnde, Ascraee, tibi, senex,
 Mens hac corripitur laeva cupidine,
 Tantum ut posterioribus
 Te vesci aethereo munere saeculis

Velles? o utinam Dies 640
Tunc oras niveae primitus aureas
Nascens adtigerim puer,
Cum mores hominum cor tibi sauciant,
Ac sunt tempora taedio.
Immensosque putas Nequitiae sinus 645
Illud pandere saeculum,
Quo vix Improbitas repere humi quiens,
Infirmis tenera artubus,
Prolusit sceleri cumque apinas patrum
Suspensis bibit auribus, 650
Empusas metuens et Lamias adhuc.
Mox aetate valentior
Sollers condidicit flagitia et dolos;
Nuncque omne excutit horreum
Auctae praecipuis Nequitiae malis. 655

Actus quartus

Thræsea, Demetrius

- Th. Sic est profecto: ut funeris cantor sui,
Moribundus olim mente laetiscens olor,
Dulci Caystri stagna permulcet melo,
Animus piorum rore inenarrabili,
Instante fato, sic voluptatis liquet. 660
- De. Quid gaudio exsultare mirum, siquidem
Mortalitatem excipiat immortalitas?
- Th. Est sponsor animus certus atque augur mihi.
- De. Quid ergo? vestros non probabis Stoicos,
Animus diremtus corporis consortio 665
Quibus diurnat, nullus aeternat tamen.
- Th. Ah error animos, error hominum nubilat.
E fonte flammae fluere divinum hoc putant.
- De. Et ignis ergo (quippeni?) exstingui potis.
- Th. Non terrulentum aut flabile hoc aut igneum, 670
Cui velle inest, cui sapere et acies sensuum.
- De. Peculiarem hanc ergo naturam autumas?
- Th. Hic corpore est pars mersa Dii spiritus.
- De. Deine noster animus ergo portio est?
- Th. Non, non; nec in frustilla sic carpam Deum. 675
- De. Quid ergo partem spiritus Dii vocas?
- Th. Homini Dei inspiravit isthanc halitus.
- De. Hoc ergo tam puro profectos halitu
Animos, quid altis inquinavit sordibus?
- Th. Hoc, o amice, turpe contubernium. 680
Sed et latens vis alia suspecta est mihi.
Si poma, ubi arbor semet in florem induit,
Praecipitat urens aura, messem interficit
Robigus atque auctumnitatis ordia
Frigus veneno noxium admordet suo, 685
Coelique morbo corpora obscuro labant:
Et talis animos pestis occulte quatit.
- De. Loquerisne fraudes, quas serit daemon malus?
- Th. Etenim bonus malo auctor haud ulli Deus.
- De. Hic universi Rector, hic rerum pater, 690
Fons hic salutis, pelagus immensum boni
Rectique amussis, cuius haec nutu omnia
Eunt, moventur, istud oscillum librat
Sese universi, fluere quare passus est

- In peius aliquid? namque Dio conditu
Pulcerrima exstitisse cuncta haud ambigo. 695
- Th. Videsne pictam Daedala tabulam manu?
Etiam ater apte positus hic ornat color;
Sic cum bonis hoc universum est et malis.
- De. Haec capere videor. nempe sic hirtum gelu 700
Ver comit alium, sic tenebrarum atritas
Lucem venustat, sicque Nox ornat diem;
Sic enitescit pulcrior Virtus mihi,
Cum taetra culpae turpitudine sorduit.
- Th. Terrena mi sic faeculenta haec civitas, 705
Sentina rerum, squalitudo sordium,
Impuritatis haeque confluges, acor
Hic, hic malorum condiunt dulcedinem
Coeleste nectar, quod mihi miscet Nero.
- De. At tu vel homines inter accumbis Deum 710
Epulis beatis: namque vix quicquam mali
Te traxe video corporis contagio.
- Th. Sunt multa, sunt permulta, Demetri: parum
Nos haec videmus; nostra quippe acies hebet.
Tantopere nemo a corporis commercio 715
Abstraxit animum, labe ne maculet mala,
Quin pestis aliqua fallat haerens sensibus.
- De. Hae quando pestes atque labes sordium
Animum relinquent?
- Th. corpus ubi reliquerit.
- De. Eademne maneant seu pios sive impios, 720
Cum hoc evolarint carcere olim corporis?
- Th. Non, verum ut illi in astra celsi subvolant,
Sic hos vorant inferna Cocyti vada.
- De. Quae deinde vita utrosque, qui finis manet?
- Th. Ceu, ni lacessat lumen externum, illico 725
Oculus tenebris totus immersus latet,
Se viduus ipso, triste perpetiens malum.
Ast ubi nitentes purpurat Sol pupulas,
Visu lubescit atque laetatur fruens:
Haud aliter animos exsolutos corpore, 730
Cum veritatis alma Lux deficit Dei,
Orci tenebris devorari immanibus
Prorsus necessum est, nocte mersos horrida
Luctuque captos confici aeterno malo.
Sin, nocte pulsa, ter beati luminis 735
Irradiet ingens splendor, aeternum bonum,
Hoc ipsa fonte manat immortalitas.
- De. O ergo VERI gnaritas ingens bonum
Malumque iuge illius ignoratio!

Sed ecce amicum! huc noster adportat gradum 740
Domitius: ex hoc scibis, ut sit gesta res.

Caecilianus, Thrasea

- Cae. O, cui supremum fervidos ictus iacit
Phoebea lampas, gratiam nunc, i, face:
Haud laeta dictu nec lubens expromserim.
- Th. Securus animi, quid lubet, profer mei; 745
Cursu peracto cerno calcem, en! candidam.
- Cae. Ergo ut senatus inter armorum minas
Trepidans inivit Curiam, vultus noto:
Cunctorum in ore pallor attonito sedet,
Figuntque moesto lumine obstupidi solum; 750
Omnem senatum crederes capitis reum.
Hinc acer, ordiente telam criminum
Cossutiano, mox perorat Eprius:
Vultu furente, luminum adspectu efferro,
Bacchatur ingens ore; ceu torrens rapax 755
Ruit atque fertur. utque trifida fulminis
Vis stravit agmen, impete horrendo adtonans,
Linguae procella rhetor immani tuos
Sternens amicos, Priscum, Agrippinum simul
Tecum ruina involvit, hunc et Curtium 760
(Cui nil iuventae nec Camaenarum quies
Prodesse misero potuit) exturbat domo.
- Th. Quid? noster etiam morte mulctatur gener?
- Cae. Imo exsul agitur iste Agrippino simul.
- Th. Vt, Prisce, laetor eripi haud lucem tibi! 765
- Cae. Nunc, ut voles, suprema disponas licet
Calcesque leti, quae tibi sedeat, viam.
- Th. Ergo ad salutem protinus ducens iter
Pergamus alacres, iussa properemus cito.

Chorus

- Ch. O nox medio orta repente die! 770
O lux tenebrae! Styx atra polus!
O igne sepulta ut Roma prius,
Nunc te moeror sepelit gravior!
Nunc, nunc facibus demum admotis
Patere ustrinam, patere ustrinam; 775
Inflammaris, funestaris.
Nunc, Roma, doles, nunc, Roma, peris.

Squallet populus, moerent tecta,
Luget Curia, quod passa, nefas;
Ipsi adtoniti lugent Patres, 780
Quod, dum passi, fecere nefas.
Heu, heu! Thrasea, nostrum lumen,
Sic extinguere? sic extinguis
Quicquid pulchri, quicquid honesti est?
Sic tecum perit aurea Virtus? 785
O libertas! o dulce decus
Nostraeque bonum o Urbis, avitum,
Cuius vix, ah, hiscere nomen
Audeo (miserum!). captus, captus,
Vbi te quaeram! heu! ubi te inveniam? 790
Quas attegias quaeve antra peto?
Tete sine nunc Phlegeton Roma est.

	Proin gestientem exire retine spiritum, Vitam negando ne tibi, natae neges.	
Ar.	Heu, fatum acerbum! heu deincipem vitam meam!	
Th.	Ne saevientis aspera, ah, aestum ulceris Moerore neu tete obruendam mergito.	830
Ar.	Me mergit orbitudo, me dirus dolor; Fleo maritum, Thraseam quin et fleo: Sors plurium illa, vulnus hoc privum meum est; Inusitata patimur: orbari viro	835
Th.	Perluctuosum est, sed novum tali viro. Non orbitas haec, Arria, aeterna est tibi: Nos alia rursus, ecce, coniunget dies.	
Ar.	O amarulentam temporis spissi moram! Quando illa nobis, heu, dies illuxerit?	840
Th.	Vitae fugacis ocius current dies, Praetervolabunt tempora. haud hoc, Arria, Longum est diutinumque, quod luges: tibi AETERNITATIS quando LVX adfulserit, Punctum hoc habebis vivere aut puncto minus.	845
	Sed ecce medicum! Priscus et nobis adest, Adestque tempus exsuendi corporis. Nunc quicquid aegri est, quicquid odiosum, grave Animoque quicquid obstrepens, multum vale. Nos missione hac sanguinis curabimur.	850
	Age, o theatrum, PRISCE, nunc ingens mihi, Spectato; tuque propius huc iuvenis ades (Incide venas, brachia, en! porreximus). Hunc tibi cruoris, Liberator Iuppiter, Nunc libo honorem, cum exeo vita satur.	855
	Age, irretortam huc, iuvenis, aciem dirige, Intende mentem pariter atque oculos vigil: Salubre iam nunc pectore exemplum imbibes. Ac vita cursu, precor, inoffenso tibi Carceribus usque candidam ad calcem evolet.	860
	Sin usitatae sortis incurrant vices, Ingruerit aut acerbitudo temporum, Munire pectus proderit Constantia. Proinde Thraseam adfige morientem tibi.	
De.	Cruor profusus multus, infesti nimis Vrgent dolores: balnei praefervidi Te corpore isto lenius solvet vapos.	865

Hinweise zur Textgestaltung

Zugrunde liegt die Ausgabe von 1609 mit der Bezeichnung 'Michaelis Virdungi Thrasea' auf dem Titelblatt; vor dem Stück selbst findet sich jedoch als Titel 'Thraseas'. Die Ausgabe von 1608 ist nurmehr durch den Katalog der Staatsbibliothek zu Berlin nachgewiesen; sie gilt als Kriegsverlust. Eine umfassende Kommentierung wird durch T. Dautzenberg, Bonn, vorbereitet. Seiner Aufmerksamkeit verdanke ich zwei Korrekturen.

Die orthographischen Eigenheiten des Originals wurden nach Möglichkeit beachtet. Orthographie und Interpunktion wurden jedoch überarbeitet und vereinheitlicht. So wurde stets gedruckt *i* für im Original mehrheitlich verwendetes *j*, *v* für konsonantisches *u*, *u/V* für vokalisches *u/U*, *ss* für *ß*, *causa* für *caussa* sowie im Darstellerverzeichnis *Chorus Romanorum* statt *Chorus*, dafür vor 125 nur *Chorus* statt *Chorus Romanorum*; vor 742 *Caecilianus* statt *Coecilianus*.

Groß geschrieben wurde: 6 *Sol*, 7 *Orbis*, 20 *Mundi*, 34 *Orbis*, 112 *Patrum*, 198 *Virtus*, 297 *Curia*, 308 *Curiam*, 335 *Patres*, 396 *Sanctitas*, *Pietas*, *Fides*, 397 *Honestas*, 406 *Constantiam*, 406 *Patientiam*, 407 *Honesto*, 453 *Respublica*, 488 *Virtus*, 495 *Vrbs*, 504 *Patres*, 519 *Virtutem*, 531 *Scelus*, 581 *Prudentiam*, 592 *Sanctitatem*, 600 *Integritas*, 601 *Veritas*, 601 *Calumniae*, 602 *Pietas*, 605 *Iustitia*, 633 *Stygius*, 673 *Dii*, 676 *Dii*, 748 *Curiam*, 771 *Styx*, 780 *Patres*, 812 *Virtus*; klein dagegen: 46 *coelo*, 46 *numen*, 64 *osor*, 69 *caput*, 72 *populi*, 78 *striae*, 253 *spiritus*, 283 *mors*, 326 *ordinem*, 514 *toga*, 526 *regno*, 549 *spiritum*, 672 *naturam*, 673 *spiritus*, 691 *boni*, 758 *rhetor*, 771 *polus*, 778 *populus*, 823 *spiritum*; groß belassen 702 *Nox* und 731 *Lux*, klein *princeps* zusammen mit *Nero* 9 und 454.

- 20 *ocelle* statt *ocelli*, vgl. Virdung, 'Brutus' (1609) V.416
- 206 *asperaris* statt *asperatis*
- 251 *poena* statt *paena*
- 430 *tertiata* statt *treitiata*
- 473 *noctem* statt *noctam*
- 508 *Orbis* statt *Orbus*
- 528 vielleicht *at* statt *ac*, vgl. 518, 519, 521, 527
- 537 *involvis* statt *involuis*
- 634 *poenae* statt *paenae*
- 654 *omne* statt *omme* Dautzenberg mit Verweis auf Sen.epist.45,2
- 719 *reliquerit* statt *relliquerit*
- 731 *Dei* statt *DEI*
- 760 *involvit* statt *involuit*

'Komma' gestrichen vor *et*, *atque*, *-que*, *neque*, *nec*, *aut*, *vel*, *-ve*, *an*, *sive*, *quam* u.ä.: 3, 8, 39, 199, 199, 211, 222, 222, 235, 238, 240, 243, 264, 270, 310, 313, 353, 355, 361, 364, 366, 372, 396, 406, 411, 426, 426, 428, 438, 446, 480, 481, 515, 523, 526, 547, 548, 550, 562, 577, 582, 625, 670, 670, 691, 720, 738, 766, 786, 791, 803, 805, 813, 822, 845, 848

'Komma' gestrichen nach: 18 *Titanis*, 65 *spirans*, 92 *ausit*, 133 *vultum*, 137 *pulses*, 139 *tenebris*, 224 *isthoc*, 241 *fragore*, 272 *quietis*, 362 *dixis*, 371 *mentis*, 376 *germen*, 393 *regens*, 400 *dolis*, 534 *probrum*, 538 *dolos*, 560 *comitatus*, 623 *vibicibus*, 733 *horrida*, 787 *bonum*, 804 *socians*, 830 *ulceris*, 851 *o*, 853 *porreximus*

'Komma' ergänzt: 8, 13 *malis*, 28, 31, 34 *Orbis*, 38 *Mundus*, 43, 43, 69, 70 *solus*, 77, 91, 109, 110 *scindo*, 126, 128, 129 *ecquo*, 183, 193 *vim*, 195, 201 *nunc*, *invicte*, 251 *plector*, 275 *corporis*, 279, 302, 307 *sint*, 326, 351, 388, 416 *moror*, 433 *qui*, 434 *praecaves*, 445, 518 *odit*, 531 *Fraudes*, 561, 569 *huc*, 602, 611, 629, 629, 631, 636 *unde*, 636 *Ascraee*, 636 *tibi*, 667, 675, 708, 722 *non*, 743 *nunc*, 743 *i*, 745, 745, 774, 777 *Roma*, *peris*, 779, 779, 782 *heu*, 782 *Thrasea*, 787 *Vrbis*, 794, 797, 800 *lux*, 805, 818, 818, 818, 843, 854 *cruoris*

'Komma' statt 'Punkt': 238, 273, 387, 503, 511, 545, 636 *senex*

'Komma' statt 'Doppelpunkt': 101 *leo*, 142, 202, 241, 289, 315, 479, 565, 575, 600, 658, 757, 817, 819

'Komma' statt 'Strichpunkt': 40, 46, 143, 146, 305, 306, 361, 371, 381, 478, 624, 633, 736, 825, 862

'Komma' statt 'Fragezeichen': 722

'Komma' statt 'Ausrufezeichen': 50

'Punkt' gestrichen: 410 *praeditum*, 788 *nomen*, 852 *ades*

'Punkt' ergänzt: 164, 508, 789, 853

'Punkt' statt 'Doppelpunkt': 84, 150, 248, 305, 418, 472, 483, 501, 579, 618, 644, 651, 669, 680, 727, 734, 756, 776, 860

'Punkt' statt 'Strichpunkt': 349

'Punkt' statt 'Komma': 174, 826

'Strichpunkt' gestrichen: 813 *thalami*

'Strichpunkt' statt 'Doppelpunkt': 34, 38, 42, 73, 106, 152, 176, 186, 198, 339, 467, 493, 505, 516, 520, 527, 528, 557, 566, 574, 578, 597, 601, 607, 631, 653, 675, 702, 755, 775, 834, 852

'Strichpunkt' statt 'Komma': 246, 405, 561, 580, 610, 614, 616, 698, 745, 832

'Doppelpunkt' gestrichen: 649 *sceleri*

'Doppelpunkt' ergänzt: 570

'Doppelpunkt' statt 'Strichpunkt': 74

'Doppelpunkt' statt 'Komma': 103

'Fragezeichen' ergänzt: 99

'Fragezeichen' statt 'Punkt': 324

'Fragezeichen' statt 'Doppelpunkt': 397, 399

'Ausrufezeichen' statt 'Punkt': 22

'Ausrufezeichen' statt 'Doppelpunkt': 51

'Anführungszeichen' ergänzt: 250ff.